

Búcsúzunk Kis Pintér Imrétől

(1941–2022)

Nem jó krónikásnak lenni – akikkel magam is dolgoztam a *Kortárs* szerkesztőségében, Fodor András, Orbán Ottó, Tárnok Zoltán, Prágai Tamás, elmentek már. És most néhány napja, akinek főszerkesztősége idején kerültem a laphoz, *Kis Pintér Imre* is.

Egyik reprezentánsa volt a nyolcvanas–kilencvenes évek hazai irodalmi életének, főleg irodalomkritikájának. S egyik legismertebb képviselője nemzedéke kritikai recepciójának. Működésében mindvégig ahhoz az elvhez ragaszkodott, amit pályája legelején tűzött maga elé – a kritikusnak, mondja, főleg ha kortársai műveit értékeli, „törekednie kell a tárgyilagosságra, legyen tisztában mestersége határaival: arra semmi esélye, hogy egy rossz könyvet jóvá tegyen. De amit szeret, amit értéknek érez és fontosnak tart, az iránt elfogult is lehet.” Így kerülnek ki jelentős sikert arató könyvei: *Helyzetjelentés* (1979), az általa (is) újra felfedezett Füst Milán költői világgképéről szóló munka (*A Semmi hőse*, 1983), majd a válogatott tanulmányokat és kritikákat tartalmazó *Esélyek* (1990). Kultúraformáló akarata, kritikusi bátorsága, elemzéseinek mélysége, szellemi horizontja, logikai fegyelme, felfedezéseinek, sőt újrafelfedezéseinek öröme tartotta őt az irodalmi élet centrumában. Közben harcolt a szellemi irányzatok és az értelmezés szabadságáért, elhallgattatott szerzőkért, a tehetségek „helyzetbe hozásáért”. Saját nemzedéke lapjaiért – noha sosem tévesztette szem elől saját értékpreferenciáit. Amelynek alapelemeit később sem tagadta meg.

Az 1990 után kialakult sajátos, feszültségekkel teli léthelyzet értelmezését egy későbbi, hetvenedik születésnapjára készített „öninterjúban” adja. Mi történt a mélyben, a „népi-urbánus” ellentétek, a szellemi-esztétikai-politikai harcok, a bojkottok és kizorítások világának szüntelen egymásra feszülésében?

„Végül is ki kell mondani a csalódást is, az írástudók árulását, ama „közös nevező” illúzióvá válását. A ránk szakadt szabadságban a magyar értelmiség, az írók nagy többsége is fölmondta a szolgálatot. Átvittem és szó szerint is: a nemzet, a közönsége szolgálatát. A helyzetfelmérés és romeltakarítás helyett érthetetlen és értelmetlen magánháborúk következtek. Az értelmiségi elit az amúgy is súlyosan amnéziás és demoralizált társadalomra a még megmaradt befolyását is eltékozolta. Nem részletezem, átéltük valamennyien. Nekem személy szerint még szerencsém is volt, mert lapszerkesztő lettem, előbb a heti Magyar Naplónál, majd közel húsz évig a *Kortárs* főszerkesztője. Sértésből, rágalomból, bojkottból, barátságok megszakadásából nekem is bőven kijutott, de működött egy kis műhely, amit, ha sok kínlódással is, mégiscsak sikerült életben tartani. És ami – remélem – gyakorlatilag valamennyivel mégiscsak hozzájárult a tisztázódáshoz. Akkor is, ha a *teljes magyar irodalom* »adott közönsége« pillanatnyilag még most is szünetel.”

A *Kortárs*nál eltöltött közel húsz évéből (1991–2011) tizenhetet vele tölthettem. És tanúsíthatom, valóban sok és sokféle csalódás érte, különösen 1994 után – az irodalmi élet annyira elmergesedett, hogy írásra már nem lehetett rávenni, noha Imre kifejezetten szerette a szellemi csörtéket, olykor szinte kereste is. – Jelentéktelen, mégis jellemző mai adatocska: egyik könyvét, az *Esélyeket* minap a Vaterán láttam kínálni. Egy személyes hangú ajánlással, dedikálással együtt, egy ma is jellesnek mondható hazai kritikusnak címezve: „...kis ízelítő a régmúltból, informálandó őt egy avíttabb irodalomszemléletről, hátha elolvassa...” (Nos, a helyzet is jelzi: nincs „hátha”. Nincs esztétikai vagy értékorientáló tisztázódás, nincs „közös nevező”: Vatera van.)

2011-es nyugdíjba vonulása után, utódként, erősen kapacitáltam, írjon szabadon, bármit – bármiről. Adyról, Kosztolányiról, Márairól – a teljes Márai-naplót hihetetlen szisztematikusággal olvasta végig, és nagy hatással volt rá a naplóíró bölcsessége, intellektuális készenléte. Sajnos a kérés levegőbe szállt – harminc év alatt alkalmi szövegeken, leveleken, pályázati kérvényeken és egyéb dohogásokon kívül szinte nem írt semmit. Lényegében visszavonult a lapszerkesztésbe. Nyomatékosabb szellemi jelenléte (ha van még értelme az efféle szintagmának) nemcsak a *Kortárs*nak, hanem a rendszerváltás óta eltelt éveknek is fájdalmas, véglegesnek mondható hiánya.

Mindaz, ami vele történt: egyszerre drámai és méltánytalan. Drámai a hatéves korában elkapott járványos gyermekbénulás okozta betegsége, amellyel egész életén át küzdött és természetes alkotóerejét gátolta. És méltánytalan a személyesen is csalódást hozó, barátságokat felőrlő és végleg felmondó szellemi polgárháború, amely '90 után bekövetkezett.

Egyik utolsó, személyes hangú levelében írta: „És egy jó tanács: ne öregedjél meg, s ha mégis muszáj, hát semmiképp ne betegedjél meg, életre-halálra küzdjél ellene” – A bon mot baráti „figyelmeztetés”, amely szépítés nélkül utal egyre nehezedő életére – akkor már véglegesen tolószékbe kényszerült. És készülés az előtte álló szenvedésekre. De Imrének a küzdés hősiessége akkor is a sajátja maradt – egészen a Jób-méretű megpróbáltatásokkal együtt. Legutolsó életszakasza, megrendítő ezt mondani, emberfeletti kínok közt telt.

Drága Imre, bolygó szellemed nyugodjon békében!

Egyházashetye, 2022. július 24.

Ambrus Lajos

Életem legjobb munkahelye a Kortárs szerkesztősége volt 1992-től 2009-ig. Pedig nehéz időket élt át azokban az években a folyóirat. Korábbi illusztris szerzőinek nagy része a rendszerváltozás éveiben vagy politikusi pályára tért át, vagy bojkottálni kezdte a lapot politikai hovatartozásának különbözősége miatt. Pedig a Kortárs nyitva tartotta kapuit a más nézetten lévő íróknak is, persze csak akkor, ha nem a gyűlöletkampány lelkes résztvevői voltak, vagyis nem sértették a nemzeti érzelmű, hagyománytisztelő szerkesztőség önbecsülését. A legnehezebb a főszerkesztőnek, Kis Pintér Imrének volt közöttünk, mert ő olyan barátokat veszített el a „Kulturkampfban”, mint a Péterek: Balassa, Nádas, Esterházy. De a szerkesztőség régebbi tagjait is súlyosan érintette, hogy Kertész Imre, akinek szinte minden publikációja a Kortársban jelent meg addig, szóba sem állt velünk többé.

Csodával határos, hogy új és rangos szerzőgárdát tudtunk magunkhoz vonzani. S ez nagyon nagy mértékben Kis Pintér Imre magabiztos elvszerűségének volt köszönhető, amely együtt járt a nyitott, befogadó attitűddel, tehát nála a határozott meggyőződés és a tolerancia nem zárta ki egymást. Ezt méltányolták például a Nyugatról hazatért vagy legalábbis a magyar szellemi életbe újra bekapcsolódó írók. Szerettek bejárni a szerkesztőségbe, beültek a főszerkesztői szobába, és órákon át beszélgettünk velük, Czigány Lóránttal, Sipos Gyulával, András Sándorral, Papp Tiborral, Vitéz Györggyel és tovább sorolhatnám. Olyannak kell lenni egy folyóirat-szerkesztőségnek, amilyen a miénk volt: szellemi találkozási pontnak. Katalizátornak. Eleinte Fodor András, Orbán Ottó is hozzájárult a szellemi egyensúly fenntartásához, Szokolczay Lajoshoz özönlöttek a kéziratok és a látogatók a Kárpát-medencéből is, Tárnok Zoltán szerepe nemcsak a szövegek magas igényű gondozása volt, hanem a régi Mozgó Világ körének baráti képviselte is, Mátyóki Endre, majd később L. Simon László az avantgárd felé nyitott átjárást, Ambrus Lajos, ugyancsak kissé később, a vidéki Magyarország akcentusát hozta közénk. És Kis Pintér Imre mindegyikünknek megadta a szabadságot, hogy a maga módján dolgozzon, viszonylag kevés vita volt a közlésre kerülő kéziratok körül. Volt azért persze, hogy valamennyien elolvastunk egy-egy vitatott opust, és szembesítettük véleményeinket, s a többségi nézet győzött, olykor a főszerkesztő ellenében is. Imre a főszerkesztői posztot nem hatalomgyakorlásra használta. Nem abban lelte örömét. Viszont örömét lelta a lap finanszírozási gondjainak megoldásában, mondhatni, szinte versenyláz fogta el egy-egy szponzor becserkészése, egy-egy folyamodvány megfogalmazása közben. Ezt a felelősséget mindenestül vállalta, s épp azért fogadta el a sors, vagyis a művészettámogatás piacosítása által ránk mért kihívást, mert ha a filosz valamihez nem ért, az az üzlet. S ő ezen a téren is győzni tudott, ahogy győzött a gyermekkori betegség következményének hendikepje fölött is azzal, hogy teljes életet élt, fiatalkori autóstoppolásokkal, három leány felnevelésével, nyolc unokájával.

A szerkesztőségünk családként működött, s e családba beletartozott Ani, a filigrán, de roppant erős asszony, Imre felesége is. Elnéztem Imre temetésén a minap: most még apróbb, még vékonyabb. Mégis ő tartotta kariatidaként Kis Pintér Imre életművének épületét. Magát a művet azonban Imre építette fel irodalomtudósként, szerkesztőként és sok-sok író inspiráló barátjaként. Erre emlékezni kötelességünk lesz, még ha tizenkét éve, visszavonulása óta hiányzott is az irodalmi élet fórumairól. Szó szerint *hiányzott*, s mindig is hiányozni fog igényt, bölcs belátást és elfogulatlan kritikát sugárzó lénye minden jövő nemzedéknek.

Ács Margit